

ARCAVELL

Poble de l'alt Urgellet, ja limítrof d'Andorra, en posició molt elevada a l'esq. de la Valira.

PRON. MOD. *arkabél*, a la SdUrg. (1920); a Arca-⁵vell mateix (on vaig fer enq. l'a. 1936); a Anserall, Bellestar etc. (1929).

DOC. ANT. *Archauelle* 839, Acte Co. SdUrg., amb variants *Arcauell* en el Capbreu del Cart., i *Archauel* a la còpia del S. XII (PPujol, núm. 7); «Urgello in ---¹⁰ *Archavele* ---» 907 (*Urgellia* II, 65.5); *Archavele* any 908 (CCandi, *MiHiCat.* I, 66); *Archavelle* c. 945, MiretS, *Castellbò*, 23; *Archavel* 995 (Balari, 96); *Archavell* 1045 (*Cart. Sant Cugat* II, 249); *Archavel* 1077 (CCandi, *MiHiCat.* I, 69); *Archavel* 1099 (*Marca Hi.* 1207); *Archavello* 1133 (Valls Tab., V. *Pir. Andorra*, 383); «eccl. St. Andree de *Archavel*» 1195 (*Cart. Tavèrnoles*, p. 91.89); *Archavel* 1211 (Hinojosa, *Reg. Señ.* 148); «las Comas d'*Arcauell*» 1237 (MiretS, *Més Antic text lit. cat.* 28; *BABL* VII, 178).

Sobre l'ETIM. ens hem explicat prou en el que he dit a l'article *Arcalís* d'una família ibero-basca; val a dir que en *Arcalís* els paral·lels de la terminació pre-romana eren nombrosos, mentre que ací ni *Ansovell* ni *Aravell* no ho són. ¿Potser relacionat amb la parella celtibèr. BIL-BIL-IS i basc *Bilbo* / *Bilboa* / *Bilbao*, que hom sol interpretar 'rodó' i? i veg. *Bibils* infra. Amb la terminació de l'ibèric o paleohispànic ERGAVICA/ARCAV- (celtibèric segons Plini, després seu episcopal, *Esp. Sagr.* VII) ens hi acostariem ben poc.

També, però, per a aquest nom em sembla més prudent rectificar admetent que és un romanisme arcaic paral·lel a *Aravell* AREA VETEREM; ací ARCAM VĒTĒREM 'megalit antic', 'vella arca o dolmen' amb evolució fonètica normal -ET'RE > -ere (com PRESBYTERUM > ³⁵ *prevere*), AREA VETERE > **Eravere*, dissim. en *Eravelle*, que ha resultat ser la forma de les mencions més antigues d'*Aravell*, el poble veí a l'altra banda de la Valira. En *Aravell* tenim *Eravedre* i -vetre encara documentats (en el S. X); mentre que en el nostre la ⁴⁰ contaminació dels noms de terminació preponderant —com *Urgell*, *Argolell*, *Ansovell* etc.— ja havia generalitzat la ll en el S. IX; però la grafia -ele de les tres mencions més antigues prova que no ve de -ELLU sinó de -ET(B)RE.

¹ Cf. NLL com *Rodonell* (any 1594, a Montboló), *Font-rodona*, *CORTE-ROTUNDA* etc.

Arceda, *Arcèdol*, -dell, V. *Arç* *Arco*, V. *Arca-
llis*

ARCOUS, Els ~

Mas antic, que havia estat important, damunt i prop del Coll de Portell, en el camí que duu de St. Aniol de Finestres al Pedró de Les Encies (alt Gironès), pron. ⁵⁵ *alz arkòus*; més d'un k. aigües avall del mateix sot, hi ha *Les Arques*, altra masia, sense altres entremig, si bé propietats separades, independents (1968). *Les Arques* és el conegut nom que he exposat supra, s. v. *arca*. Però la singular terminació d'*Arcous* no s'explica i ⁶⁰

ens intriga. Crec que ve d'un NP germànic, format amb els components germ. ben coneguts, ARG(A)- (23 noms en Först.) + -BALD (innombrables). En efecte, el trobem com a NP en fonts cat.: *Argovallus* a Organya, c. 1050, i *Argovad* allí mateix l'any 1033 (*BABL* VIII, 430, 423); amb el conegut canvi LD > ll, també reduïble a -u(d): i la -ð (com en *Argovad*) en els nostres docs., sovint no és més que un símbol de la -y catalana; després ja més contret, com *Argual*, l'a. 1396, a la Guàrdia Lada (Segarra) (*BABL* X, 414); un *Argibadus* és monjo de Ridaura l'a. 908 (*Hist. Lgd.* II). També en *Arcous* es passaria des d'ARGOBALDS, amb la -s germ. de genitiu (o nomin.) a *Argoaus* o *Arguàus* i *Argous*/*Arcous*, tal com *Sant-Ou* o *Puig-Ou* vénen de EUWALD o EUDALD contrets. La influència del nom veí *Les Arques* faria que *Argous* es canviés en *Arcous*. De tota manera és clar que ni *Arcous* ni el NP *Argobald* no es relacionen amb *Arcauell*.

²⁰ *Arçós*, St. Joan d'~, a Bula d'Amunt, V. *Arç*

ARDANUI

²⁵ Nom de dos llogarets ribag.: agr. respectivament als mun. de Castanesa i de Nerill, prop de Les Pauïls; estan en posició paral·lela a banda i banda de la vall del riu Valira de Castanesa. S'ha distingit sovint el de Castanesa com *Ardanui de la Canal*, i l'altre com *Ardanui de les Cebes* (localment *Cibas*); els he oït pron. ³⁰ tots dos com *ardaníu* en els dos poblets mateixos i a les pagesies pròximes; però el de Nerill, i les més occidentals, i a la vall de Benasc, també se sent en la forma *ardoné*, resultant de l'evolució aragonesa del sufix pre-romà -ØI > *yé*; d'on, després amb metàtesi, > *ardyané* > *ardoné*. A Nerill anoto *ardanyé* (XIX, 136.9, 136.13); en un llog. de més a l'O. i a les Pauïls *ardoné* (id. 137.16, 114.16); el ma. IGC a 1:100.000 posa *Arduané*, i el de 200.000, *Ardanué*.

⁴⁰ DOC. ANT. «Habet S. Ma. de Alaon homines in Castanesa --- in superiore, Atho --- in alia Castanesa, subteriore, Capmaso de Bardina --- et in villa *Arnanui*, Abegons»¹ S. XII, SerranoS, *NHRbg.* 268. *Ardanuy de la Canal* distingit de *Ardanuy* (ras i curt, que deu ser el de Nerill) en el fogatge de 1495. Moner, *Bi.*

⁴⁵ *Escr. Rbg.* 75 («bonavero» de 1554) distingeix entre el de Nerill com a «lugar d'*Ardanuy de las Civas*» i el de Castanesa com a «lugar d'*Ardanuy de la Canal*»; en altre text, poc posterior, «*Ardanuy de la Sebas*»

⁵⁰ (ib. 95), afr. amb Castanesa i Nerill, i *Ardanuy de la Canal* afr. amb *Neril* i *La Paull*, p. 97. També en les llistes de l'any 1620, van l'un darrere l'altre, *Ardanuy* [el de Castanesa] i l'*Ardanuy de las Cebas* (B. Ass. *Exc. Cat.* XI, 124, 126).

⁵⁵ ETIM. Palesament pre-romana, com en general la dels noms pirinencs en -ØI; i sens dubte bascoïde: hi coincidirem MzPi. (*REF* I, 240, 243, 246) i jo, *É. T. C.* I, 186, 145, 221; remetent aquell al basc *ardan* 'vinya'. En efecte, és el nom basc ben conegut, si bé també s'ha referit a parres i algun altre vegetal sarmentós o